

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Om principen för aflöning af i statens tjänst anställda kvinnor.
G. VON DÜBEN: De moskovitiska tsarernas gemåler. II.
O. A—G: En begrafningsmåltid i Dalarne.
F. E.: Ur mörkrets och tystnadens värld.
En märklig rösträttsmotion.
Yrkesskolor för kvinnor.
Ett sändebud från Lappland.
Föreningsmeddelanden.

På grund af sin uppridsande smak och sin antiseptiska egenskap att oskadliggöra icke endast bakterier, utan äfven deras giftiga produkter, vinner Salubrin allt större förbrukning som munvatten. Till *tändrande* och *hävrande* af *tandvärk* har Salubrin ofta användts. För att göra nytta såväl i ena som andra häseendet bör Salubrin användas på lämpligt sätt och af lämplig utspädning. Se här om i den bruksanvisning, som medföljer hvarje originalflaska med Salubrin. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Specerj- och Färgaffärer. Partilager hos

GEIJER & C:o, Stockholm.

Nyheter för vårsäsongen

uti

Yllemussliner Bomullstyger

ovanligt rikt urval.

Svenska, franska och engelska.

BLUSTYGER

uti siden, ylle och bomull.

Plym-Boor. Chiffon-Boor.

HATTAR

uti modernaste franska och engelska faconer.

A. B. Nordiska Kompaniet.

STUREPLAN.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lirft och yllestramalj; passande för Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,

52 DROTTNINGATAN 52.

**Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
Stockholm, 54 Drottninggatan,**

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen, svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Tändernas vård.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning (*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Från **Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition** hafva utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare följande arbeten passande för

Konfirmander:

Några minnesord till mina nattvardsbarn af G. E. Beskow. Andra uppl. 1: 50, 1: 80, 2: 50.

Minnesord till de unga under konfirmationstiden af G. Weitbrecht. Andra uppl. 0: 75, 1: 25.

Minne från konfirmationstiden af P. J. Emanuelsson. Fjärde uppl. 0: 50, 0: 75, 1: 25.

Stilla stunder före den heliga nattvarden af R. Wenger, 1: 50, 2: 50.

Den heliga nattvarden af kyrkoh. Rich. Markgren, 1: —, 1: 25.

Ynglingalifvet i evangelii ljus af K. Wagner-Groben. Andra uppl. Häft. 25 öre.

Några vänliga ord till unge män af Biskop J. C. Ryle. Kart. 60 öre, klb. 1 kr.

Vägledning till dagligt själfstudium af Jesu Kristi lif af Teol. Kand. Olf Ricard. På svenska med någon bearbetning af Pastor T. Lindhagen. Häft. 1: 50, klotb. 2: 50.

Sädd på Guds åker. Predikningar, hållna i Blasieholmskyrkan af Hof-

predikanten Fr. Hammarsten. 1:sta ärg., häft. 1—7 å 50 öre, 2:dra ärg., häft. 6 kr., välskt band 6: 50, klotb. 7 kr.

På himlastigen af E. Prentiss. Ny och fullständig öfversättning af G. S. Löwenhielm. Häft. 2 kr., kart. 2: 50, klotb. 3 kr.

Såsom ljusets barn. Några ord till unga flickor efter konfirmationen af dr Ernst Siedel, 1: 75, 2: —, 3: —.

Ungdomstiden — Herrens tid af G. Weitbrecht. En bok för ynglingar. Andra uppl. 2: 50, 3: —, 3: 50.

Ångsblommor. Kristliga betraktelser för ungdom under hvarje dag i året, af L. L., 2: 25, 3: —, 3: 25.

Ledstjärnor ur Guds ord. Korta dagbetraktelser, sammanfogade af idel bibelord samtordnade efter kyrkoåret, af kyrkoh. K. Hult, 1: —, 1: 60.

Vägmärken. Födelsedagsbok af L. S. Sjunde uppl. 1: 50, 2: 25, 2: 50.

Ljus på vägen, minnesord för hvar dag i året. Sjunde uppl., 1: —, 1: 75, 2: —, 3: —.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Linnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrslar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.

Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Om principen för aflöning af i statens tjänst anställda kvinnor.

»Lika lön för lika arbete».

Dessa fem ord innefatta ju den grundprincip, enligt hvilken all mänsklig verksamhet, enskild som offentlig, rättvisligen bör uppskattas. Och allt sedan kvinnorna själfva börjat taga upp kampen för sin sak, ha deras sträfvanden gått ut på att få denna enkla värdesättningsnorm erkänd och tillämpad. Vi veta hur långt vi äro från att se denna grundsats genomförd i praktiken; och på visst sätt är den långsamhet, hvarmed utvecklingen i berörda afseende fortskrider, förklarlig nog. Kvinnan såsom arbetsfaktor är ju en jämförelsevis så ny företeelse i samhällslifvet, att det fordras mer än några tiotal af år, innan den omstörtning på arbetsmarknaden, som däraf blifvit en följd, hunnit »sätta sig». Under för handen varande förhållanden är det således ofta kvinnans enda utväg att resignera. I denna existenskampens tid hvad återstår för henne annat än nödvändigheten att taga emot den *ringa* lön, som bjudes henne, i stället för *ingen* lön alls, och att hoppas på den framtid, då ett nytt, lyckligare släkte skall komma i åtnjutande af en rättvisare arbets- och lönefördelning?

Men det finnes tillfällen då kvinnan hvarken kan eller bör med tystnad finna sig i att vid denna fördelning behandlas som styfbarn. Det är i de fall, då *staten* själf är arbetsgifvare och löneutdelare. Och den styfmoderstaktik, som den svenska staten under de senaste åren i allmänhet följt beträffande de kvinnor den tagit i sin tjänst, har också förklarligt nog ej kunnat betraktas med jämnmod af dem, som varit intresserade i saken. Gång på gång har således Dagny funnit sig uppkallad att protestera mot den mannamån, som höga vederbörande iakttagit vid ersättningsberäkningen för manligt och kvinligt arbete. Åter stå vi inför ett sådant fall, och åter är det regeringen som på de kvinliga ämbetsinnehafvarnes bekostnad söker tillämpa sitt indragningssystem. Det särskilda fall, som här åsyftas, rör de vid statens seminarier

anställda kvinnliga adjunkterna och ämneslärarinnorna, och då principiellt i denna fråga inbegripas alla i statstjänst anställda kvinnor, har en utförligare redogörelse för frågans gång i denna tidskrift sin fulla befogenhet.

* * *

Som bekant ha till innevarande riksdag framlagts kungl. propositioner angående löneroglering för högre lärarinne- och folkskoleseminarierna. Att en sådan är af behovvet påkallad framgår oförtydbart af statsrådsprotokollet, däri departementschefen väl-taligt plaiderar för en reglering af lönerna för så väl manliga som kvinnliga seminarielärare och därjämte uttryckligen betonar: »höjas löneförmånerna för de manliga seminarielärarna, bör äfven den öfriga lärarepersonalen komma i åtnjutande af motsvarande löneförbättring».

Hur tillämpas i kungl. prop. denna princip? Jo, i fråga om alla de olika sem.-lärarne tillämpas den, på tre undantag när, konsekvent, i det att både manliga och kvinnliga lärare få förhöjning af löneförmånerna, växlande mellan 9 och 36 % af de förutvarande, däri inbegripna de dyrtidstillägg, som beviljats under de förra åren. (Medräknas icke dyrtidstilläggen, blir höjningen i vissa fall ända till 50 %). De tre undantagen äro *kvinnliga ämneslärare i öfningskolan, kvinnliga adjunkter samt vikarier* för de sistnämnda.

För dessa har kungl. prop. kommit som en öfverraskning af mycket nedslående art. Sedan äfven åt dem ställts i utsikt, att vid en kommande reglering löneförmånerna skulle höjas, — eftersom dyrtidstillägg, utgörande 10 % af de förutvarande tillerkänts dem — föreslår nu kungl. maj:t en högst afsevärd *minskning*, i det att dyrtidstillägget i vissa fall borttages, utan någon motsvarande ersättning.

Om de kvinnliga ämneslärarna i öfningskolan heter det: »det synes mig billigt, att de ifrågavarande kvinnliga lärarnes fasta aflöningar nu höjas», men för dem, som äro ämnade att få åtnjuta den ifrågavarande höjningen, måste denna emellertid te sig ganska underlig. Den består nämligen däruti, att de, som under de sista åren haft 1,500 + 150 kr. d. v. s. 1,650 kr., nu skola, om de tjänstgjort mindre än fem år, få blott 1,500, till dess de uppnått de fem åren. Ha de tjänstgjort mer än fem år, få de behålla sina 1,650, tills de uppnått tio år. De, som tjänstgjort tio år och därutöfver, och som under de sista åren haft 1,980, få utan

vidare gå tillbaka till 1,800 kr. I sanning en underlig höjning! Än värre är att dessa lärarinnors förhoppningar om en pension, som skulle stå i något slags proportion till deras ansvarsfulla och mycket kräfvande arbete, i ett slag tillintetgöras. Hur är det tänkbart att man skall få de bästa krafterna till seminarierna, då den pension dessa lärarinnor hafva att motse är 750 kr., eller 250 kr. *mindre* än hvad folkskolelärarinnorna t. ex. i Stockholm åtnjuta?

För de kvinliga vikarierna är saken lika nedslående: de få 1,800 i st. f. de 1,980 kr., som de, då dyrtidstillägget medräknas, haft. Hvad kan vara orsaken till att deras aflöning skall sättas 200 kr. lägre än deras manliga kamraters? De manliga vikarierna »synas mig böra erhålla samma arfvoden som föreslagits för extra ord. lärare vid de allm. läroverken», heter det (sid. 32). »Vikarierande kvinliga adj. åter kunna icke skäligen likställas i aflöningsförmåner med extra ord. lärarinnor vid de allmänna läroverken». Med allt fog kan här frågas: »Hvarför i all rimlighets namn kunna de ej det?» Om de inte få likställas med de manliga kamraterna vid seminarierna, borde de väl åtminstone kunna få likställas med de kvinliga extra ord. lärarinnorna vid de allm. läroverken, eftersom de manliga vikarierna vid seminarierna skola likställas med de manl. extra ord. Eller är den kvinliga vikariens tjänstgöring mindre kräfvande än både den manliga sem.-vikariens och den kvinliga extra ord. lärarinnans? Att logiken i detta resonemang haltar, torde ej tariffva vidare bevis.

Den tredje kategorien af de genom kungl. prop. så omildt behandlade lärarinnorna äro de kvinliga adjunkterna. Under denna benämning inbegripas här dels de vid folkskoleseminarierna anställda, dels de ordinarie lärarinnorna vid högre lärarinneseminarier, hvilka enligt den kungl. prop. i löneafseende böra jämfästas med de förra. »Höjas löneförmåner för de manliga adj., bör äfven den öfriga lärarepersonalen komma i åtnjutande af motsvarande löneförbättring», heter det. Denna sats borde väl i första rummet gälla de kvinliga adjunkterna, hvilka hafva ett arbete i alla afseenden likartadt med de manliga adjunkternas. Ingenstädes förekommer vare sig i seminariestadgans bestämmelser eller vid fördelning af läroämnen och arbetstid någon slags minskning i arbetet för de kvinliga adjunkterna. Äfven för dem skall enligt kungl. prop. lästiden pr år utsträckas

från 36 till 38 veckor. Hvilken är då den mot de manliga adj:s svarande löneförbättring, som skall komma dem till del? Jo, då den manliga adj. får sina nuvarande sammanlagda inkomster ökade med 800 kr. i första lönegraden och med 600 i den femte, får den kvinliga nöja sig i första lönegraden med den blygsamma summan af 75 kr. och i den femte med —350 kr., d. v. s. den kvinliga adjunkt, som tjänstgjort tjugo år och däröfver, får sina inkomster *minskade* med 350 kr., och hennes manlige kamrat får 1,500 kr. högre aflöning än hon, då han hittills blott haft 275 kr. mer. Hvad är meningen därmed? Hvarför skola alla här ofvan nämnda kvinliga lärarkrafter icke blott gå miste om en mot det ökade arbetet svarande förhöjning utan t. o. m. få en sänkning af löneförmåner?

Ett svar härpå innehåller den kungl. prop. angående folkskoleseminarierna, där det heter: »detta belopp anser jag vara fullt tillräckligt såväl med afseende på lefnadskostnadernas tillgodoseende som vid jämförelse med de löner kvinliga lärare åtnjuta vid andra undervisningsanstalter». Nu fråga vi: ha då de kvinliga lärarnas lefnadskostnader minskats, och särskildt de kvinliga ämneslärarnas, eftersom just dessas inkomster *nu* anses fullt tillräckliga, fastän kungl. maj:t förut funnit skäligt och rättvist att *öka* deras liksom deras manliga kamraters inkomster med ett dyrtidstillägg? Helt säkert kan frågan besvaras nekande. För dem liksom för alla, som behöfva anlita aflönade tjänare, hyra sig bostäder och betala de gängse prisen för föda, vedbrand, kläder o. s. v. äro lefnadskostnaderna alltjämt i stigande, äfven om man tar i betraktande de blygsammare anspråk på lifvet, som det förutsättes att en kvinna bör äga.

Alltså måste förklaringen till den underliga åtgärden finnas »vid jämförelsen med de löner kvinliga lärare åtnjuta vid andra läroanstalter». Vid en sådan jämförelse framgår för det första tydligt, att sem.-adjunkterna hittills varit mycket lyckligt lottade i afseende å lönevillkor, en sak som de själfva äro de första att erkänna. Redan år 1864 då kvinliga lärare vid andra undervisningsanstalter, måste nöja sig med några få hundra kronor, och lefnadskostnaderna i hela Sverige voro vida lägre än nu, sattes de kvinliga adjunkternas löner lika med de manligas: 1,500 i första och 3,500 i högsta lönegraden. Tio år senare tillerkändes åt båda en löneförbättring, åt de förra 250, åt de senare 500 kr. För närvarande är alltså skillnaden i lön så pass ringa, att ingen

kvinnlig adjunkt tyckt sig ha anledning till klagan. Annorlunda kommer saken enligt den kungl. prop. att ställa sig. Åtskilliga kvinnliga adjunkter måste ju känna det såsom något mycket förödmjukande, att för deras manliga kamrater lönerna skola *höjas* med ända till 36 %, under det att de själfva, som arbetat lika länge och lika troget, skola få sina inkomster *minskade* och detta motiveradt blott af den kategoriska förklaringen, att detta lägre belopp af departementschefen anses fullt tillräckligt. Egentligen är det väl exempellöst, att så som här är fallet, staten *kräfter ett större mått af arbete och på samma gång sänker lönerna för den arbetande.*

Sant är att åt sem.-adjunkterna skenbart lämnas en ersättning genom den föreslagna sänkta pensionsåldern 55 år. Men det är en ersättning, som nog mottages med mycket blandade känslor. Visserligen må det anses som en stor fördel, att den, som känner sig utarbetad, får afgå med pension redan vid 55 år och lämna plats för yngre och friskare krafter. Men kan man förutsätta, att lärarinnan i regel är utarbetad så tidigt? Skulle man ej kunnat finna en lämpligare åldersgräns än 55, då man velat uppge den förut bestämda af 70 lefnads- och 40 tjänsteår, som ju måste anses allt för hög? Hade åldersgränsen liksom hittills satts lika för män och kvinnor, hade ju de kvinnliga adj. inte haft något skäl till anmärkning, men nu ser det ut som om vederbörande vore angelägn att få utdöma de kvinnliga adj. ju för dess hellre för att få afspisa dem med en så ringa pension som möjligt; äfven den är nämligen sänkt med 650 kr.

Ehuru den lägre pensionsåldern och däraf följande tillsättning af ny ordinarie innehafvare af adjunktur medför större kostnad för statsverket och således borde för kvinnoarbetet vara en vinst, är den snarare att betrakta som ett ondt. Ty den tidigare pensioneringen är ju liktydig med en tidigare förbrukad arbetskraft, och den kommer säkerligen att göra det kvinnliga arbetet, som ju redan betalas lägre än det manliga, än mera underskattadt.

Statsrådsprotokollet anger såsom orsak till den lägre aflöningen »den lägre kompetens, som i vissa fall är medgifven beträffande dem (de kvinnliga adj.)». Det finns två slag af kompetensfordringar för de kvinnliga adj. Den ena (fil. kand.-examen och profår) är fullständigt lik de manliga adjunkternas. Den andra är att ha aflagt fullständig afgangsexamen från högre lärarinneseminarium med vitsordet »berömlig» för undervisningsskicklighet och minst

»med beröm godkänd» i pedagogik och metodik tillika med goda vitsord om tjänstgörning under minst ett års tid vid ett statens seminarium. Om den andra af dessa kompetensfordringar skall anses lägre än den första, därom kunna meningarna vara delade, men mer än en mening borde väl icke finnas i fråga om aflöningen för de kvinnliga adjunkter, som komma att uppfylla precis samma kompetensfordringar som de manliga. De borde väl vara berättigade till samma aflöning som de manliga. Men hvarför äro de det icke? Och lärarinnorna i öfningsskolorna likaså. De uppfylla samma kompetensvillkor som lärarne och erhålla i första lönegraden samma lön som de. I andra lönegraden inträder en afsevärd skillnad, och i högsta lönegraden skola lärarinnorna ha 600 kr. lägre lön än lärarne. Hvarför denna skillnad? Här kan det icke vara pensionsåldern, som utöfvar något inflytande, ty den är satt lika för lärare och lärarinna.

Det mest afgörande skälet till den lägre aflöningen torde ha varit »hänsyn därtill, att lönen i regel bör afse uppehållandet af familj». Ja väl, detta är ett skäl för hvilket hvar och en måste böja sig. Men vid seminarierna lika väl som vid allmänna läroverken finnas manliga adjunkter, som lika litet använda sin lön till uppehållandet af familj som de kvinnliga. Hvarför skola dessa ogifta lärare ha högre lön än de ogifta lärarinnorna? I detta sammanhang må en annan inkonsekvens i regeringens förslag påpekas, nämligen den, att det endast är i fråga om de kvinnliga ämneslärarna denna skillnad göres; musik- tecknings- och gymnastiklärarne äro därvid icke medräknade. Vill staten därmed hafva sagt, att dessa vanlottade individer skola afsäga sig möjligheten att bilda familj? Man har svårt att komma till någon annan konklusion.

* * *

Af här anförda fall, och som bekant, gör sig samma princip gällande i fråga om lönebestämmelserna för lärarinnorna vid de af läroverkskomitén föreslagna samskolorna, torde man finna att kvinnornas missnöje med det sätt, hvarpå svenska staten bevakar deras intressen, icke saknar grund. Och obilligt bör det ej förefalla, om de tänka sig möjligheten att få en annan och rättfärdigare aflöningsprincip tillämpad än den nu rådande. Skulle ej t. ex. det gifta och ogifta ståndet, icke arbetarens kön kunna läggas till grund för bestämmandet af lönen? Således två

löneklasser, en för gifta manliga lärare, en för ogifta manliga eller kvinliga. Skulle ej genom en sådan anordning rättvisa skipas vid aflönandet af likartadt manligt och kvinligt arbete och samtidigt den billiga fordran fyllas, att familjeförsörjaren får högre aflöning än icke familjeförsörjaren? Och staten skulle genom denna syn på aflöningsprinciperna ingenting förlora, snarare vinna. De gifta männens lön borde sättas så pass afsevärdt mycket högre än de ogiftas, att de, som så önska, tidigt kunde ingå äktenskap, något som för hela statssamhället ju vore synnerligen önskvärdt.

Vi ha här ofvan som slutkonklusion till de argument, hvartill den kungl. propositionen om löneregleringen gifvit anledning, framkastat den säkerligen för mången ej främmande tanken om en ny värdeämätning vid bestämmande af lärarelönerna. En mer detaljerad plan för förslagets praktiska tillämpning är här ej rätta platsen att utveckla. Grundprincipen för detsamma synes oss dock vara riktig och innebära en möjlighet till lösning af det dag från dag allt mer brännande spörsmålet om värderingen af kvinnoarbetet. Staten kan icke i längden vara betjänt med att undervärdera det arbete densamma tager i anspråk af sina kvinliga tjänare, ty tendensen att nedpruta dessas löneersättning måste ha till följd en minskning af själfva arbetets godhet. Likställighet mellan de krafter, manliga eller kvinliga, som leda och fostra ungdomen, måste finnas för att det disciplinära och moraliska inflytandet, som de skola öfva, må göra sig gällande. Men likställighet är i väsentlig grad beroende af aflöningen. Fastslås nu den principen, att de kvinliga lärarna vid alla statens läroverk skola ha mindre lön än de manliga, blir det för långliga tider ett prejudikat, hvars tillämpning ej kan blifva annat än ödesdiger.

Att kvinnan inträder på *alla* mannens arbetsområden och därigenom för honom kringsskär möjligheten att bilda familj är en art af utveckling, som man kan förstå skall väcka opposition. Men på de arbetsområden, där hennes arbetsinsats är *oumbärlig*, särskildt på det fält, där den kvinliga ungdomen undervisas, där bör hennes arbete erkännas och bedömas lika med mannens samt aflönas lika, när de båda lefva under samma förhållanden.

De moskovitiska tsarernas gemåler.

(Efter A. Rambaud).

II.

Nu skola vi se hvilka kvinnor fingo sig beskärddt tsarinnans föga afundsvärda lott.

För religionens skull var det ej lätt för en rysk furste eller furstinna att göra ett jämbördigt parti. Intet regerande hus i det romersk-katolska Europa skulle hafva samtyckt till att låta en prinsessa af dess blod för priset af religionsombyte bestiga den ortodoxa tronen. Det ryska prästerskapet å sin sida skulle aldrig hafva tålt en tsarinna af annan trosbekännelse. När den muselmanska eröfringen störtat Bysantinska kajsardömet och de ortodoxa furstendömena Serbien, Bulgarien och Rumänien, befanns ryske tsaren vara den ende europeiske suverän, som bekände sig till den grekiska läran. Så länge det i Ryssland fanns, utom storfursten i Moskva, oberoende furstar i Mojajsk, Tver, Riagan och Novgorod, kunde härskaren i Kreml finna sin brud bland sina likar och anförvanter. Vanligtvis beseglade det fredsföredrag, som gjorde slut på ett feodalkrig, med något giftermål förlikningen mellan de båda stridande furstehusen. Men nästan samtidigt med att de ortodoxa furstendömena på Balkanhalvön försvunno för turkarnas sablar, lyckades suveränen i Moskva förverkliga sin plan att störta det sista själfständiga furstendömet i Ryssland. Från den tiden antog han den förnämligare titeln *tsar*, och såväl furstar och bojarer som simpla adelsmän blefvo hans undersåtar eller, rättare sagdt, slafvar. För tsarens döttrar blef celibatet snart en bjudande regel. Deras religion förbjöd dem att förbinda sig med västerlandets dynastier, bördsstoltheten tillät dem ej att äkta inhemska slafvar. Alltså måste de framsläpa sitt lif och dö som gamla mör i sin fars eller äldsta brors palats, såvida de ej frivilligt eller af tvång gingo i kloster. Fängelse som fängelse; då kunde klostret vara lika så bra.

Ett bruk, som bysantinska enväldet lämnat i arf till det moskovitiska, inkom snart i Ryssland. Grekiska historieskrifvare förtälja, att när i nionde seklet en af deras kajsarinnor, Eufrosina, ville gifta bort sin tolfåriga son, kejsar Teofilus, sände hon bud-

bärare till alla sina landskap med befallning att föra till henne Asiens och Europas skönaste jungfrur, lät dem samlas i en af palatsets salar, gaf sin son ett äpple af guld och sade till honom; »Gif äpplet åt den, som behagar dig mest».

I Ryssland, liksom i Bysans, utskickades från tsaren till provinserna sändebud, försedda med härskarens skriftliga order att låta visa för sig alla unga flickor, rika och fattiga, frälse och ofrälse; tsaren gjorde ingen åtskillnad mellan sina slafvar. Af följande lydelse var ett dylikt cirkulär af 1546 för provinsen Novgorod under Ivar den förskräcklige. »Från Ivar Vassilijvitsch, alla ryssars storfurste, till staden Novgorod, vårt fädernearf, till de furstar och bojarer, som bo femtio å två hundra verst från Novgorod. Jag har skickat N. N. och N. N. och ålagt dem att granska edra döttrar, som alla äro mina brudar. När detta bref når fram till eder, skola de bland eder, som hafva ogifta döttrar, oförtöfvadt föra dem till det stora Novgorod. De bland eder, som fördölja sina döttrar och icke skicka dem till våra bojarer, ådraga sig stor onåd och rysligt straff. Sänd omkring mitt bref bland eder och behåll det ej ens en timme i edra händer».

Efter den första gallringen, af tsarens utskickade verkställd på hufvudorten i hvarje landskap, sändes de skönaste jungfrurna till hufvudstaden.

Den förste tsar, som ingick äktenskap på detta sätt, var Vasilij Ivanovitsch, Ivan den stores son med en grekisk prinsessa. Då fördes femton hundra unga flickor, åtföljda af sina närmaste, från alla delar af Ryssland till Moskva. Den andre tsar, som gick tillväga på samma vis, var Ivan den förskräcklige. När han skulle ingå giftermål för tredje gången, lät han föra till sig två tusen unga flickor af adlig eller ofrälse börd. Efter lång granskning antogos tjugofyra till ytterligare pröfning, sedan endast tolf, om hvilka läkarna skulle gifva sitt utlåtande. De befunnos alla vara lika friska, starka och sköna. Sedan tsaren ännu länge varit villrådlig, utvalde han åt sig Maria Sobakina och åt sin son Ivan Eudoxia Saburov.

Enligt en samtidas vittnesbörd plägade alla de täflande unga flickorna bo i ett stort hus med soffrum med tolf bäddar hvardera. I hvarje rum stod en tron för tsaren. En och en af de unga flickorna trädde fram för honom och föll på knä, och när han i all maklighet tagit henne i skärskådande, kastade hon en pärlstickad näsduk till hans fötter och drog sig tillbaka.

Detta bruk inrotade sig så i de ryska sederna, att man ej mer tillerkände tsaren rätt att förmåla sig utan att taga sin gemål genom täfling, ty den ringaste af de ryska skönhheterna fick ej beröfvas utsikten att blifva tsarinna. Så t. ex. berättas det, att när Alexej Romanov blifvit änkring, aflade han en gång besök hos bojaren Matveev. Då han uttryckte sin förvåning öfver den ordning och renlighet, som rådde hos bojaren, presenterade denne för härskaren den unga Natalia Narisjkin, dotter till en af Matveevs vänner och som han tagit till sig på grund af hennes fattigdom. Helt rörd, reste Alexej sin väg, men återkom några dagar senare och tillkännagaf, att han utsett en make åt Natalia — sig själf, tsaren. Förfärad öfver den hätskhet detta val skulle väcka, kastade sig bojaren till sin herres fötter och besvor honom att åtminstone iakttaga de öfliga formaliteterna. Alexej gick in därpå. Sextio unga flickor fördes till Kreml, men han höll fast vid Matveevs vackra och begåfvade myndlig, som blef moder till Peter den store.

Efter tsarens val blef hans brud genast en förnämlig person och fick bo i den våning, som var förbehållen prinsessorna. Hon anförtröddes åt hans mor och syster eller åt sina egna kvinnliga anförvanter, som måste vara henne följaktiga, eller också åt bojarfruar, som fruktade Gud. På hennes hufvud sattes en likadan krona, som furstens systrar buro, och hon erhöll titeln tsarevna. Adeln och slottets tjänstepersonal infunno sig för att svärja henne trohetsed. I de offentliga förbönerna nämndes hon bland den regerande familjens medlemmar, ehuru under ett nytt namn. Äfven häri känna vi igen ett bysantinskt bruk. Under sextonde och sjuttonde seklen fanns det ingen anledning att döpa om tsarbrudarna, eftersom de alla voro ryskor och ortodoxa; men genom furstens val blefvo de på sätt och vis andra personligheter, och för en ny tillvarelseform måste de hafva ett nytt namn. Det var ofta från den lägsta samhällsklass en vacker flicka upphöjdes till majestätets rang. »Vi hafva just inté någon dyrköpt härskarinna», sade om Mikael Romanovs gemål hennes kammarherrar. »Förr bar hon gula stöflar såsom bondkvinnorna. Nu har Gud upphöjt henne». Alexejs första maka var dotter till en tjänare hos en simpel ambassadsekreterare och brukade plocka svamp i skogen och sälja den på torget. Hans andra gemål hade ätit nådebröd hos bojaren Matveev, och man hade sett henne gå i näfverskor. På den tiden var det ringa skillnad mellan fattig och rik mö,

mellan fräse och ofräse. Den frie bonden och den lille landtjunktaren voro näppeligen mindre osnygga och obildade än hoffmannen.

* * *

Från och med det ögonblick den unga utkorade fått sin bostad i *terem* och tsarevnekronan på sin hjässa, blef hon utsatt för rysliga faror. Man kan svårligen tänka sig någonting vemodigare än dessa brudars lefnadssaga. Innan de hunnit fram till altaret, duka de under för outgrundliga sjukdomar. Här stöta vi på en af de mörkaste sidorna i det dåtida ryska samhällslifvet.

Tsaren i Moskva förvaltade sitt rike såsom ett slags fädernearf. Staten hörde endast till hans hus. I sin ungdom omgafs han vanligen af sin mors släktingar. Riket var ett rof för en enda släkt, som snärjde honom och ej föredrog någon rivaliserande inflytelse vare sig i styrelsen eller inom palatset. Släktens öfverhufvuden togo ledningen af statsärendena, och de aflägsnare fränderna bemäktigade sig kammarherre- och munsänkksbefattningarna för att kunna på närmare håll öfvervaka fursten, eller också riktade de sig i egenskap af vojvoder i de olika landskapen. Den tid en särskild släkt hade makten och åtnjöt tsarens ynnest kallades en *stund* och ledarne *stundens män*. De öfriga medlemmarna voro furstens *närmaste*, hans *omgifning*.

Hvad inträffade nu, när regenten förmälde sig? Jo, en ny tsarinna upphöjde en annan släkt till makten. Hvem skulle fursten kunna lita på bättre än sin gemåls anförvanter? Den lättledde despoten omgaf sig alltså med sin svärfar, sina svågrar, sin gemåls onklar, nevöer och kusiner, som på alla platser utträngde den gamla omgifningen. En ny *stund* tog sin början. En skönhetstjäffan var ett slags lotteri. Fränderna till henne, som fick vinstnumret, blefvo statens herrar, utan hänsyn till begåfning och duglighet. Furstens giftermål var så godt som en statshvälfning, ett ministärens fall. Man kan fatta hur djupt den gamla *stundens män* måste hata denna brud, som endast genom sitt fagra yttre störtat dem från maktens tinnar. Deras hat var vildt, oförsonligt, men tyst och lömskt. Icke alltid visste den unga flickan hvilka personer hon borde frukta. Ofta var det just de män, som ifrigast fjäskade för henne, kröpo för henne och kastade sig ned med pannan mot golvet och aftorkade med sitt hår och skägg stoftet på hennes fötter. Det var just af dem, som kallade sig

hennes *ödmjuka slafvar*, hon hade allt att befara. Ej blott anhängarna till den afsatta *stundens män* utan äfven hennes försmådda rivalers släktingar och vänner stodo i hemligt förstånd med hennes hof- och tjänstefolk. I mörkret, under smickrets och hän gifvenhetens mask spunnos intriger emot henne. När man ej kom åt att lägga i hennes mat eller dryck något dödande pulver eller någon giftig ört, tillgrep man besvärjelser och andra djäfvulskonster, t. ex. strödde aska i hennes fotspår eller lämnade en lapp ur något af hennes klädesplagg till någon ohygglig trollpacka. Vid blotta ordet förhäxning bleknade de modigaste och de mest upplysta blefvo förfärade. Ett begrepp om de farhågor en tsar hyste för sitt eget, sin gemåls och sina barns lif får man genom formuläret till den ed Boris Godunov fordrade af sina undersåtar: »Hvad beträffar vår härskare, storfursten, alla ryssars tsar, Boris Feodorovitsch, och vår tsarinna och storfurstinna, Marfa, och deras barn, tsarevitsch Teodor och tsarevnan Axinia, svära vi att icke förgripa oss på dem eller skada deras mat och dryck och deras kläder eller något annat, hvad det vara månde, som tillhör dem, att icke gifva dem någon skadlig ört eller rot, ej genom andra gifva dem sådant, icke höra på dem som förleda till att gifva dem sådant, ej tillåta vårt folk att uppsöka skadliga örter eller rötter, icke anlita trollkarlar och häxor eller något annat medel, hvad det vara månde, som kan skada tsaren, hans tsarinna eller hans barn, att icke uttala några besvärjelser öfver deras fot- eller vagnspår» Enhvar skulle till och med förbinda sig att angifva dem som gjorde sig skyldiga till dylika förbrytelser. Dessutom affordrades alla tsarens tjänare en ämbetsed i samma stil. Aldrig trädde han själf eller hans familj utom palatsets krenellerade murar annat än under stark eskort. Köksmästaren, som bar upp rätterna från köket, smakade på dem, innan han lämnade dem till hofmästaren, denne likaså, innan han anförtrorde dem åt förskäraren, som i sin tur afprovade dem, innan han räckte dem till betjänten, och han smakade af dem inför tsarens ögon, innan han serverade dem.

Denna oförtäckt visade fruktan hos de moskovitiska tsarerna kasta ett hemskt ljus öfver deras hofmäns karaktär. När vi höra Ivan den förskräcklige utbrista, att man förgifvit hans tsarinna, och se honom anställa blodbad på sina bojarer, får man ej förhastiga sig att anklaga honom för omotiverad inbillning och grymhet. Rörande några af sina plötsligt affidna gemåler lät han an-

ställa undersökningar, men — kanhända olyckligtvis för hans eftermäle — hafva handlingarna i dessa mål gått förlorade. I sitt tal till de församlade biskoparna förklarade han, att hans tvenne första gemåler blifvit förgiftade, och i fråga om den tredje uttryckte han sig sålunda: »Mina fienders hat eggade flera af mina *närmaste* *) att stå efter tsarinnan Marfas lif, medan hon ännu var jungfru och icke tsarinna annat än till namnet. Hon blef förgiftad. Då tog den ortodoxe tsaren, i förtröstan på Gud, som allena kan hjälpa, Marfa till sig, men deras förening varade endast två veckor».

G. von Düben.

— * —

Eftertryck förbjudes.

En begravningsmåltid i Dalarne.

Att ligga i Gagnef i Dalarne och »rita gubbar» en hel vinter är ett stort nöje — och att göra en tur till Stockholm är också roligt — men allra bäst är att sedan komma tillbaka till Gagnef igen och mötas af alla de välbekanta ansiktena, belysta af en strålande marssol.

En dag gick jag i det sköna vårvädret bort i en by till en snickare för att beställa ett ritbord. Ett sådant bord som jag beskref, hade han uppe på en vind, och vi gingo öfver gården in i en annan byggnad för att se på det. Snickaren såg helt allvarsam ut. »Vi ha lik i gården», sade han och öppnade en dörr för mig. Jag gick in och där stod helt ensam i det kalla rummet en liten vagg, öfvertäckt vid hufvudgården med ett hvitt skynke. Det tomma rummet och vaggan och snickarens bekymrade ansikte, han var farfar till det döda barnet, gjorde starkt intryck på mig. Vi talade vidare om bordet, och så gick jag igen.

Ett par dagar senare passerade ett litet liktåg förbi mina fönster. Jag tänkte genast på det döda barnet och därefter på några hvita narcisser, som jag fått vid min afresa från Stockholm. Gärna ville jag taga dem med mig till grafven; men på samma

*) Utan tvifvel den föregående *stundens närmaste*.

gång kände jag mig obeslutsam. Hade jag rätt att gifva blommorna, då mitt intresse just då endast var den slöe åskådarens och iakttagarens? Men när jag tänkte på den lilla vaggan i det kalla rummet och på den lilla kistan, målad koboltblå, kunde jag ej låta bli utan jag tog mina blommor med mig och gick.

Kyrkogården här är alldeles plan och nästan utan några träd. De som äro planterade, äro lyckligtvis ännu helt små. Jag såg hela grupper af folk vid grafven afteckna sig mot de blå bergen. Gagnefs vackra blå berg. Marken var hvit af snö och Gagnefs-dräkterna lyste i grupper af grönt och rött och af svart och hvitt.

Kyrkoherden tog upp slutpsalmen. Jag såg på den gamle snickarens ansikte och sedan på den lilla blå kistan, som stod djupt nedsänkt i den nyinköpta familjegravfen.

Vi gingo alla i procession från grafven och kyrkoherden tog plats i en släda. Då sade han, som var barnets far, till mig. »Vill fröken följa med och se hur vi har 'et»? Hans inbjudning var så enkel och jag ville gärna, ty nu var mitt intresse helt och fullt sedan jag varit med om att sänka den lilla i jorden.

Vi körde till byn, som ligger uppe i backen. Flaggan på gården var hissad på half stång och granris var strödt på båda sidor som en kant utmed den snöhvita vägen, både den som bar till den lillas sista kammare och den som bar till stugan.

Vi blefvo vänligt mottagna af mor och af några gummor i gården och visade upp i ett rum på vinden. Det var farfaderns, snickaren-byggmästaren, skrifrum. Där fingo vi sitta rätt länge och vänta. Fadern, som kört för oss, kom upp och pratade med oss. Han hade präktig hållning, och det var tydligen den själfägande bonden, som med lugna, hemmastadda later underhöll sig med sina gäster. Han och kyrkoherden talade om kommunala ärenden.

Så kom där bud att vi skulle bege oss ned. I köket, med öppen spis i ena hörnet och stor säng i två våningar i det andra, hade man dukat ett långt bord längs med hela ena väggen. Vi blefvo inbjudna att taga plats invid väggen, så att vi sågo utåt köket. Kyrkoherden satt midt på långsidan och farfadern bredvid honom. Fadern satt vid ena kortändan. Öfriga begravningsgäster togo plats som de kunde, alla tätt, tätt, tätt.

När vi satt oss sade unge far. »Nu ska vi först läsa till bords». Kyrkoherden läste bordsbönen sittande och vi sutto alla stilla. Sedan började måltiden. Där var smörgåsbord, soppkött

och potatis med pepparrotssås och så ärtsoppa. Man åt och man pratade också något litet. Jag hade fullt upp att göra med att se på alla omkring mig. De flesta voro helt unga karlar med starka unga ansikten och med vaket lifaktigt uttryck. Gamlefars stora, breda, ärliga ansikte måste jag emellanåt betrakta. Unge far var väl hufvudet högre, rak som en fura och med ett godt, kraftigt ansiktsuttryck.

I köket voro många sysselsatta utom de ätande. Mat kokades i stora kittlar, som buros på stång af två personer. Unga mor, blek och ansträngd, hade jämte svärmodern uppsikt öfver anordningarna. Unga, blossande varma Gagnefskullor i tjocka yllefransade hufvuddukar passade upp — raskt och nätt. En liten grupp af gummor kring en diskbalja upptog det enda utrymme som var öfrigt mellan spisen och bordet.

När vi slutat äta ärterna, frågade kyrkoherden om vi skulle läsa från bordet. Ungefär steg då upp, gick till mor och frågade om det skulle bli mera? »Nej!» Så lästes bordsbön igen och en psalmvers sjöngs.

Snedt emot min plats satt kyrkvärden, och som jag kände honom och strax innan jag reste ned till Stockholm, där jag tillbringat en hel månad, ritat af honom med häfven i hand, ville jag hälsa på honom, men han såg ej åt det håll där jag satt. Jag började nästan tro att den mycket humoristiske kyrkvärden var mera blygsam och anspråkslös än jag väntat.

Jo, det skulle man se! Inte förr hade vi rest oss upp än han kommer rakt fram till mig, räcker hand tvärs öfver bordet och säger med hög röst: »Nej, si, det förlorade färet är återfunnet!» Allmän munterhet, förstås på min bekostnad.

Kaffe serverades i kammaren, prydligt uppdukadt på ett rundt bord midt på golvet. Ifrån kammaren hade man genom den öppna dörren till köket en förträfflig överblick af det andra matlaget, hvilket nu som bäst var i fart med att äta, bland dem mor själf och två barn.

Det var, hvad gruppering angår, ett fullkomligt motstycke till de berömda kopparsticken från 16-hundratalet af Bosse — eller till andra interiörer, föreställande måltider från 16:de och 17:de århundradena.

Genom tvänne fönster bakom bordet syntes snölandskapet med röda stugor och gråblå himmel. Hästar och slädar körde fram och tillbaka. Så orimligt små i teckningen, när man jäm-

förde dem med de stora figurerna inne i rummet — alldeles som det brukar vara på utsikten genom fönstren på de gamla kopparsticken. Mot fönstren tecknade sig de präktiga bondfigurerna starkt i silhouett och färg. De som suto vid bordets yttre sida med ryggen utåt köket voro, också enligt tradition på de gamla kopparsticken, af mera genreartadt tycke.

Där suto de båda barnen, just lagom åt ena sidan, gossen smal och rak i gul kolt och flickan också i gul kjol. Mor bredvid räcker dem att dricka ur den stora, tunga muggen, som var gemensam för många. Far, som annars ej är hemma vintertiden, måste nu också vara med och hjälpa barnen tillrätta. Det är ju ovant att sitta med vid ett så stort och högtidligt bord.

Den diskande gruppen af gamla kvinnor återfinner man också på gamla målningar, ehuru sysselsättningen kan vara af olika slag. De raska unga kullorna med de högt upplagda, rykande potatisfaten och spiseeldens flammor ge lif och skimmer åt taflan.

Rikare, praktfullare kunde det vara, men knappast vackrare. En bröllopsmåltid vore kanske, och säkert, mera lysande för ögat, men det högtidligt lugna och detta, att där ej fanns spår till försök att göra det finare än man kunde, gaf det hela något af säreget allvar, en tidsbild sådan man kanske numera högst sällan får se den.

O. A—g.

Ur mörkrets och tystnadens värld.

»Mitt lifs historia» af *Helen Keller*.

Helen Kellers namn är, ehuru det bäres af en helt ung person, redan ganska allmänt bekant, och det är ej heller underligt att den lilla amerikanska flickan, hvilken redan från sitt andra lefnadsår varit beröfvad både syn och hörsel, men det oaktadt tidigt nådde en ovanlig utveckling, snart blef känd långt utom den nya världens gränser. Visserligen finns flere exempel på döfva och blinda, som varit i hög grad mottagliga för uppfostran, Amerika hade redan förut ägt en Laura Bridgeman, Finland har sin Agneta Halonen, och äfven i vårt land har man vid undervisningen af blinda-döfstumma uppnått ganska goda resultat. Men högre på bildningens stege har väl ingen af dessa vanlottade nått, rikare har

väl aldrig en sålunda fjättrad ande utvecklat sig än den unga Helen Keller, som vid knappa 24 år i juni månad detta år står färdig att vid ett amerikanskt universitet taga sin grad efter att först vid sju års ålder ha inhämtat de allra enklaste begrepp för mänskligt vetande och tänkande.

»Läsning för Hemmet» innehåller 1896 under rubriken »Alltid lycklig» en redogörelse från Helens barndom. Jag tror knappast att någon, som läst denna skildring, sedan helt har kunnat glömma den. Men ett ojämförligt starkare intryck gör, som naturligt är, den själfbiografi af Helen Keller, som under namn af »History of my Life» förlidet år utkom i England och som nyss i en mycket god öfversättning utgifvits på svenska under titeln »Mitt lifs historia».

Det är med en egendomlig rörelse man på bokens (n. b. den svenska upplagans) titelblad möter de själfulla dragen af den unga författarinnan. Endast ett visst dunkel öfver blicken tyder på att hennes ögon icke kunna skåda den yttre världen, eljest är bilden alldeles lik en annan ung kvinnas, blott litet mera sökande och inåtvänd till sitt uttryck.

Det ligger icke inom ramen för denna uppsats att närmare följa den underbara själsutveckling, som på ett sällsynt vackert sätt framställes i denna bok. En kort redogörelse för de yttre konturerna af Helen Kellers lif måste vara nog.

Helen Keller, dotter till kapten Arthur H. Keller och hans maka, Kate Adams, föddes den 27 juni 1880 i Tuscumbia, en liten stad i norra Alabama. Hon var blott nitton månader gammal, då hon drabbades af en sjukdom, som beröfvade henne syn och hörsel. Späd som hon var, följde talförmågan snart efter, och så var hon försänkt i hvad hon själf kallar sin »långa natt». Den lifliga anden kämpade dock en förtviflad kamp mot de fjättrar, som från alla håll stängde den. Ofta slutade dessa fåfänga försök att skaffa sig uttrycksmedel med häftiga vredesutbrott eller med att den lilla flickan, utmattad och gråtande, gömde hufvudet vid moderns bröst. Den enda stråle af hopp, som lyste för denna moder, var berättelsen om hur Laura Bridgeman genom doktor Howes ledning hade nått en hög grad af utveckling, men doktor H., som upptäckt metoden att undervisa döfva och blindas, var längesedan död. Slutligen fingo föräldrarna det rådet att vända sig till mr Anagnos, föreståndaren för Perkins blindinstitut i Boston för att erhålla en lärarinna, som kunde åtaga sig

det svåra värfvet af Helens uppfostran och mr Anagnos rekommenderade miss A. M. Sullivan, som kom till familjen Keller kort efter det Helen fyllt sju år.

Det är af allra största intresse att läsa om hur språkets och i många fall tankevärdens första begrepp inplantades hos barnet af den outtröttliga lärarinnan, som mer än någon annan människa lifvet igenom varit hennes välgörare. Helen lärde sig först att med fingrarna mekaniskt stafva åtskilliga ord i sin hand, innan det blef henne klart, att hvart och ett af dessa ord representerade ett begrepp. När detta ljus först gick upp för henne, vid det att miss Sullivan förde hennes ena hand under en vattenstråle, och samtidigt stafvade ordet »water» i den andra, var det som om hennes ande väckts till nytt lif. Från denna stund var hon beständigt stadd på upptäcktsfärd, och allt större vidder öppnade sig dagligen för hennes rika intelligens. Helen fick nu lära sig läsa upphöjd stil, och sedan fördes hon småningsom halft på lek in i det ena läroämnet efter det andra.

Nästa stora framsteg var då hon vid tio års ålder lärde sig tala. Sedan hon fått höra att en blind och döf flicka i Norge, Ragnhild Kaata, lärt att uttrycka sig hörbart, gaf hon sig ingen ro, förrän miss Sullivan följt henne till miss Sarah Fuller, föreståndarinna vid Horace Mann's döfstunskola i Boston för att de tillsammans skulle inhämta den nya metoden, som bestod i att läraren förde elevens hand öfver sitt ansikte och lät denne känna på tungans och läpparnas rörelser under talet och sedan själf söka efterhärma dessa rörelser. Den kurs Helen här fick i talets konst, omfattade blott elfva lektioner, men sedan vidtog för både henne och miss Sullivan ett ihärdigt och mödosamt arbete, som än i denna dag ej är fullt avslutadt. Men tanken på föräldrarnas glädje och på att den flere år yngre systemen nu skulle kunna förstå hennes ord, gjorde allting möjligt och då hon efter trägna studier återvände till de sina och blef vittne till deras rörelse och glädje under det hon talade sina första ord till dem, upplefde Helen ett af sitt lifs skönaste och stoltaste ögonblick.

Och så steg hennes frigjorda ande allt mera uppåt från klarhet till klarhet. Historiens, naturvetenskapens, litteraturens och språkkunskapens skatter upplåto sig småningsom för henne, för att nu blott nämna de ämnen, som mest intresserade henne. Hon inhämtade allting på ett helt och hållet originellt sätt, ej

blott i yttre mening på grund af sina egendomliga metoder för tillägnandet utan lika mycket i psykiskt afseende genom den sällsynt skarpa blick hon ägde för tingens inre väsen. Jag kan ej underlåta att i detta sammanhang anföra några ord, hvarmed hon själf längre fram beskriver, hur miss Sullivan i hennes tidiga år invigde henne i växtvärldens mysterier.

»En annan gång — — — köpte vi en lilja och ställde den i ett soligt fönster. Det dröjde icke länge, förrän de gröna, spetsiga knopparna visade tecken till att vilja öppna sig. De späda, fingerliknande ytterbladen delade sig långsamt, enligt min tanke föga benägna att uppenbara den skönhet de gömde. Sedan blommingsprocessen börjat, fortgick den emellertid hastigt men i gifven följd och systematiskt. Alltid fanns det en knopp, som var större och vackrare än de andra, och den tog då af sig ytterkläderna med mera ståt, som om skönheten i den fina silkesdräkten vetat att hon var liljedrottning af Guds nåde, under det att hennes mera försagda systrar blygt läto kapuschongerna falla, tills hela växten stod där som en enda gungande gren af vällukt och skönhet.»

Efter att förut endast hafva begagnat enskilda lektioner och någon gång följt undervisning tillsammans med andra blinda eller döfva, inträdde Helen Keller 1886 vid Cambridges »college» i full täflan med seende och hörande flickor, alltjämt följd af sin trogna vän miss Sullivan, som med aldrig svikande tålmod stadvade lärarnes ord i hennes hand samt om och om äfven läste högt för henne de böcker, som ej funnos tillgängliga i reliefstil. Efter ett läsår aflade Helen sin preliminärexamen med öfverbetyg i tyska och engelska och två år senare var hon färdig med sin inträdesexamen till Radeliffes högskola, där hon dock först började sina studier år 1900. Här studerar hon nu tillsammans med andra studenter och står som redan är nämndt, i begrepp att i juni månad detta år taga sin grad.

De yttre konturerna af Helen Kellers utvecklingshistoria äro dock ej mera underbara än hennes förmåga att upptaga glädje och vederkvickelse från områden, som man skulle tänka sig vara helt och hållet stängda för en person med hennes fysiska begränsningar. Ingen seende kan hysa en varmare kärlek till naturen än denna blinda unga flicka, hvars känsliga fingrar förnimma trädens och blommornas skönhet och som i bäfvande förväntan rör vid havets vågor för att »känna hur det brusar».

Skulpturens mästerverk äro också genom känslan tillgängliga för henne. »När mina fingrar följa linierna och kurvorna, upptäcka de den tanke och rörelse konstnären velat framställa. — — Min själ tjasas af Venusbildens ro och dess ädla linier, och i Barrés bronser uppenbaras för mig djungelns hemligheter.» Bland de vackraste ställena i hela boken är det, där Helen beskriver sina känslor, då hon »med kärlek och vördnad» rör vid de vackra och sorgsna dragen af Homer, den blinde skalden, hvars medaljong hänger i hennes studerkammare. Framstående skådespelare ha låtit henne känna på deras ansikte och dräkt samt med fingrarna affäsa en och annan scen från deras läppar, och t. o. m. af musik äger hon till följd af luftens vibrationer ett visst intryck. Rodd, segling, cykling, ridt och simning höra också till hennes nöjen.

Af alla vederkvickelser är dock läsning för henne den bästa och käraste och främst bland böcker sätter hon sin bibel. »Hur skall jag finna ord för de skatter jag funnit i bibeln? I årtal har jag läst den med en ständigt växande känsla af glädje och tacksamhet och den är mig kär framför alla andra böcker». I ett mycket intressant kapitel uppräknar Helen för oss sina älsklingsförfattare från Homer och Shakespeare till Carlyle och Mark Twain, och hon kallar litteraturen för sitt Utopia, där hon icke är beröfvad sina medborgerliga rättigheter och där ingen de yttre sinnenas slagbom utestänger henne från bokvännernas »ljufva, vänliga umgänge».

Slutligen ägnar Helen Keller en varm tacksamhetsgård åt alla de vänner, hvilka på så många sätt förljufvat hennes tillvaro. Många af dessa vänner äro här namngifna. Bland annat ägnar hon några tacksamma ord åt minnet af den äfven i Sverige välkände biskop Brooks, som redan i hennes tidiga barndom ledde henne in i de religiösa sanningarna och enligt hennes egen utsago ingaf henne »den äkta lifsglädjen». För öfrigt säger Helen om dessa vänner, hvilka än på ett än på ett annat sätt stödt hennes steg, de vackra orden: »Det fins mycket med afseende på dem, som täckes af ånglavingar och är för heligt att röjas för andra».

Må man dock på grund af det sagda icke föreställa sig att en så rikt begåfvad ande utan inre kamp funnit sig i sina dubbla fjättrar. Det fins i boken ett ställe, som låter oss läsa hennes tankar i detta fall och jag kan ej låta bli att anföra det i sin helhet:

»Ibland, det kan ej nekas, sluter sig en känsla af isolering som en kall dimma om mitt väsen, när jag sitter där ensam och väntande vid lifvets slutna port. På andra sidan därom är det ljus och musik och ljuft umgänge med andra, men jag får ej stiga in. Ödet står tyst och misskundslöst och stänger vägen för mig. Jag frestas att klandra dess hårda dom, ty mitt hjärta är ännu upproriskt och häftigt, men min tunga vill ej utsäga de bittra, gagnlösa ord, som stiga till mina läppar, och de falla tillbaka till mitt hjärta, som sväljda tårar. Tystnaden trycker tungt på min själ. Men så kommer det leende hoppet och hviskar: 'Glöm dig själf, så blir du lycklig!' Och då försöker jag att göra ljuset i andras ögon till min sol, musiken i andras öron till min symfoni, leendet på andras läppar till min lycka».

* * *

Så långt Helen Kellers egen berättelse om sitt lif, hvilken fyller den svenska upplagan och otvifvelaktigt utgör den intressantaste delen af arbetet. Det engelska originalet, mer än dubbelt drygare, innehåller dessutom en mycket rikhaltig samling af Helens bref mellan åren 1887 och 1891. Af dessa bref, som gifva en tydlig bild af barnets snabba utveckling och den unga flickans rika inre lif finnas en del, i synnerhet af de tidigare, intagna i den ofvannämnda artikeln i »Läsning för Hemmet». Några bref, ställda till Helen, upptagas äfven, så få vi t. ex. ett utdrag ur brevväxlingen mellan henne och biskop Phillips Brooks. I ett af dessa bref skrifver den då elfvaåriga flickan: »Om det inte funnes något ljus i edra ögon, käre mr Brooks, så skulle ni bättre förstå hur glad lilla Helen blef, när hennes lärarinna talade om för henne att det bästa och vackraste i världen inte kan ses eller vidröras utan bara kännas i hjärtat».

Utom brefven upptager den engelska boken ännu en tredje del innehållande andra personers intryck af och redogörelser för Helens personlighet och uppfostran m. m. Af särskildt stort intresse äro de uppgifter, som hennes lärarinna, miss Sullivan, lämnat angående hennes uppfostran, dels på grund af den olikhet i synpunkter, en annan persons redogörelse för dessa märkliga fakta helt naturligt erbjuder, dels emedan vi genom denna berättelse få en inblick i miss Sullivans egen personlighet. Helen Kellers lärarinna är knappast mindre märkvärdig än Helen själf, ty hon har i och med dennas uppfostran utfört ett pedagogiskt storverk,

som väcker vår beundran i lika hög grad, som den unga flickans egen kamp för sin utveckling. Själf under flere år nästan blind hade hon fått sin uppfostran vid Perkins blindinstitut, där hon inhämtade de metoder dr Howe användt vid Laura Bridgemans undervisning, och som sedan tillämpats på andra döfva och blinda. Den uppfostringsmetod miss Sullivan begagnade sig af i afseende på Helen Keller var dock fullt själfständig och i många afseenden alldeles afvikande från de grundsatser, som förut faststälts. Hon utgick från den åsikten, att den döfva och blinda, fullkomligt ouppfostrade sjuåringen måste lära sig tänka, tala och mottaga sina intryck i hufvudsak på samma sätt, om än genom andra medel, som det, hvarpå ett normalt utrustadt spädt barn lär sig dessa saker. Den frihet från allt tvång och den fullt personliga karaktär, som kännetecknade denna uppfostringsmetod, åstadkom tillsammans med Helens rent fenomenala fattningsgåfva och vetgirighet ett glänsande resultat. Hvilket oerhördt arbete hennes läroår fordrat å både lärarinnans och elevens sida kan man föreställa sig, i synnerhet då man betänker att dessa båda, utom med Helens lyten, hade att räkna med miss Sullivans ögonsjukdom, hvilken mycket försvårade den trägna högläsningen af alla de arbeten, som måste genomgås för Helens studier. Hur mycket än andra vänner och gynnare underlättat och förljufvat Helens intellektuella kamp, är det lätt att förstå, det hon utan miss Sullivans aldrig svikande kärlek och energi aldrig skulle kunnat vinna sitt mål.

Den engelska upplagan slutar med en redogörelse för Helens talspråk, som ännu lider af vissa brister, för lefnadshistoriens uppkomst samt för hennes litterära stil i allmänhet. På den senare lämnas oss flere intressanta prof, som visa hvilken hög utveckling hon uppnått i behandlandet af sitt modersmål. Också yttrar en af hennes lärare, professor i engelska språket vid Harvard och Radcliffes universitet: »I somliga af sina arbeten har hon visat, att hon kan skrifva bättre än någon annan manlig eller kvinlig lärjunge jag någonsin haft».

Det vore frestande att ur det märkliga arbetet upptaga långt mera än som nu blifvit gjordt, men jag hänvisar hellre en hvar till boken själf. Enkelt och okonstladt som den är skrifven, är den i hvarje fall ett mänskligt dokument, som icke bör kunna lämna någon läsare oberörd, och den utgör tillika ett talande vittnesbörd om andens seger öfver materien.

F. E.

En märklig rösträttsmotion.

Till innevarande riksdags stora massa rösträttsmotioner, skiftande i alla partiuanser, har nu i dagarna lagts ännu en, visserligen utan någon utpräglad färg men det oakadt hälsad med den största tillfredsställelse af en talrik fraktion politiskt intresserade i vårt samhälle. Vi mena herr C. A. Lindhagens motion angående *rösträtt för kvinna vid val till Andra Kammaren*.

Motionen lyder i sin helhet sålunda:

Ett berömdt yttrande från mer än hundra år tillbaka är detta: »Antingen har ingen människa medborgerliga rättigheter eller också hafva alla det; och den som röstar emot en annans rätt på grund af dennes olikhet i religion, kön eller ras har från denna stund afsvurit sig sin egen rätt.»

Tillämpade på vår rösträttsfråga innebära dessa sanningsord, att bakom spörsmålet om införandet om allmän rösträtt för män står alltid och oundvikligt frågan om kvinnans politiska rösträtt. Visserligen får det antagas, att lösningen af den förra angelägenheten af förhållandenas makt kommer att ske först. Men kvinnorna hafva anspråk på att härunder deras lika stora och lika befogade rätt ej glömmas bort eller afsiktligt skjutes undan såsom något obestämdt och aflägsset, som man ej behöfver fästa sig vid. Äfven den kvinliga rösträttsfrågan är en aktualitet, och måste behandlas såsom en sådan.

Hvarför kvinnans politiska rösträtt är en verklighetsfråga af den största betydelse, är lätt att inse och ofta framhållet. I kort-het sagdt bör kvinnan erhålla denna medborgliga befogenhet:

därför att det är rättfärdigt mot henne och däremot orättfärdigt att utestänga hälften af folket från politiskt inflytande;

därför att kvinnan, som har lika stora intressen att tillvarata i samhället som mannen, bör själf bäst förstå att där bevaka sin egen rätt och sitt eget bästa;

därför att hennes fallenheter otvifvelaktigt i många afseenden äro olika mannens, hvilket förhållande från det allmännas synpunkt utgör en ytterligare bjudande anledning att låta dessa särskilda fallenheter komma till sin rätt och göra sig gällande;

därför att härigenom skulle hennes medborgaranda stärkas, hennes själfständighet och ansvarskänsla ökas samt hennes personliga anseende höjas;

därför att samhället särskildt behöfver den insats af medkänsla, sparsamhet och praktiskt sinne, som kvinnan antagligen skulle göra gällande i lagstiftningen och i statshushållningen, samt

därför att sålunda med ett ord det är till gagn för kvinnan och till gagn för samhället.

Saknaden af kvinnans inflytande i det offentliga lifvet blir för hvar dag alltmer kännbar. Man har härvid icke blott att fästa sig vid vikten att undanröja eller förekomma de orättvisa lagar, männen ofta stifta för kvinnorna, såsom t. ex. i de äkten-skapliga förhållandena. Framför allt och särskildt i vår tid, då de sociala frågorna trädt i förgrunden, behöfves hennes medverkan för lösningen af samhällsproblemen. Erinrar man sig hvad kvinnan redan nu trots utestängning från statens angelägenheter för-mått uträtta för sådana sociala intressen som undervisning, sjuk-vård, sedlighet, nykterhet, frivillig fattigvård o. s. v., får man en föreställning om de särskilda praktiska inlägg hon skulle göra i det offentliga lifvet. De kvinliga rösträttsföreningar, som bildats, hafva också här och hvar upptagit verksamhet för vissa reformer i kommunerna, och dessa inlägg hafva redan visat ett märkbart inflytande på höjandet af intresset för dylika angelägenheter, såsom för bostadsfrågans lösning m. m. Erfarenheterna från de stater, där kvinnan fått politisk rösträtt, styrka i alla afseenden, att hon väl lämpar sig för det offentliga lifvet.

Under sådana förhållanden bör det för statsmakterna vara en viktig angelägenhet att undersöka spörsmålet om politisk röst-rätt för kvinna och befrämja dess införande. Den ofta hörda in-vändningen att kvinnorna ännu ej visat tillräckligt intresse för sin sak måste med förutnämnda uppfattning förlora det väsentliga af sin betydelse. Man har ju också redan principiellt gifvit kvin-norna kommunal rösträtt utan att beslutet härom föregicks af några opinionsyttringar från kvinnornas sida. Vidare har kvin-nornas intresse för deras politiska rösträtt på de senaste två åren synnerligen kraftigt gifvit sig till känna, bland annat genom bildan-det i landet af en mängd kvinliga rösträttsföreningar, för när-varande 29 till antalet, hvilka sammanslutit sig i en landsorgani-sation och redan räkna öfver 4,000 inskrifna ledamöter. Och slut-ligen måste väl medgifvas, att intet medel hastigare och full-ständigare väcker medborgarandan än just förlänandet af med-borgerliga rättigheter.

Inom det politiska lifvet är det nu emellertid en ständig strid mellan idéerna och opportuniteterna. De förra böra taga hänsyn till de senare, det är visst. Men å andra sidan måste med styrka göras gällande, att det för befrämjandet af ett fram-steg oftast blir en dålig uträkning att tro sig behöfva förtiga eller kanske rent af förneka själfva idéen. Man må framhålla, att för-hållandena bjuda att nöja sig med ett litet steg, men det är alltid rätt och merendels gagneligt att samtidigt hålla själfva idéens fana högt, så att den rätta kursen ej förloras ur sikte. Den fråga, som då i förevarande fall framställer sig, är, huruvida det må anses i något afseende oriktigt eller oklokt att nu inför denna Riksdag, i samband med behandlingen af männens rösträtsfråga, till någon uppmärksamhet och åtanke framföra äfven rösträts-frågans andra hälft.

Härvid bör uppmärksamheten först fästas därpå, att man ej kunnat undgå, att den stora saken redan kastat något af sin skugga in i förhandlingarna. Regeringen har i sin proposition för första gången inlåtit sig på ämnet och sagt några försiktigt vänliga ord om kvinnorna. I Första Kammaren har af en motionär till och med yrkats omedelbart tilldelande af politisk rösträtt åt kommunalt röstberättigade kvinnor. Och inom Andra Kammaren hafva fyra ledamöter uti en rösträttsmotion uttalat sin glädje öfver regeringens nyssnämnda yttrande. Det kan då för det första vara på sin plats att från ännu flera, af hvilka saken behjärtas, framkommer något uttryck därför. Men härtill kommer, att ur kvinnornas synpunkt man icke kan för sakens skull vara tillfreds med att den stöddes blott i de olika framställningarnes motiver, och ännu mindre med att den gifves en så begränsad omfattning, som den erhållit i det inom Första Kammaren väckta förslaget. Den kvinliga rösträttsrörelsen har anspråk på att genom största möjliga understöd äfven inom Riksdagen vinna bistånd i sin makt-påliggande uppgift att bereda den allmänna meningen för genomförandet af politisk rösträtt för kvinnor.

Äfven en annan sak är här förtjänt af beaktande. Man hade ju kunnat hoppas, att särskildt den nya härordningens genomförande skulle väcka en samfäll insikt om nödvändigheten af en verklig rösträttsreform, som skulle höja medborgarandan och omsider lösa folkets bundna andliga krafter. Men minnet af dylika förpliktelser blekna lätt bort. Någon samling kring detta mål har knappast visat sig åtminstone under denna riksdag. Snarare göra sig alla både stora och små önskemål och intressen gällande och fordra att blifva vägda emot hvarandra. Men under en sådan situation finnes ingen anledning att hålla ensamt kvinnorna borta. Tvärtom bör närvaron af deras rättvisa sak kunna bidraga att gifva någon lyftning åt synpunkterna.

Man skulle nästan kunna blifva frestad att i detta sammanhang äfven inlåta sig på den af så många beaktade angelägenheten att uppställa »garantier» mot den nya pånyttfödelse, hvarpå nationen så länge väntat. Gent emot dessa sträfvanden måste erinras, att uppgiften dock icke kan vara att anordna blott ett skådespel för svenska folket utan att på samma gång inrymma åt detsamma något ökad inflytande på representationen i dess helhet. Anser man sig från några håll verkligen behöfva en så kallad verksam garanti, så vore det väl värdigare att i stället söka den i kvinnornas rösträtt, hvilken ju från samma håll ofta plägar framhållas såsom ett yttersta värn mot den allmänna rösträttens befarade omhvälfningar. Ty då har man i alla fall gifvit full rättvisa.

För kvinnorna kan det nämligen vara tämligen likgiltigt, hvilka grunder männen anse sig böra åberopa för att gifva dem deras rätt. Framstegspartierna behöfva ej håller från sin synpunkt se någon fara i kvinnans politiska rösträtt. Ty skipandet af rätt-

visa leder i längden alltid till goda resultat för samhället. Och äfven om det verkligen förhölle sig så, som många föreställer sig, att kvinnorna skola någon tid framåt ställa sig mera dogmatiska än männen i vissa principfrågor, så äro de obestridligen å andra sidan mindre doktrinära i uppfattningen af de praktiska lifvets angelägenheter. Det vore lyckligt om genom kvinnornas inflytande generationer ej behöfde slitas upp under ofruktbara kraftmätningar allena, utan om samtidigt också kunde växa något i landet för det dagliga lifvets behof och trefnad.

Slutligen ännu en sak. Det är förklarligt, om många ej kan under några förhållanden anse sig beredd att på en gång lösa rösträttsfrågan både för kvinnor och män. I hvarje fall kan man knappast begära detta, utan att i en så genomgripande fråga från regeringens sida först förebragts utredning och öfvervägande af de särskilda synpunkter, som framställa sig för genomförandet af politisk rösträtt äfven för kvinnor. Alldeles obestridligt är jämväl, att den senare angelägenheten ej får på något sätt fördröja en god lösning af den nu föreliggande uppgiften att genomföra allmän rösträtt för män. Men däremot bör saken, åtminstone för dem, som tro på befogenheten och nyttan af kvinnans rösträtt, ställa sig så, att afgörandet af männens rösträttsfråga innefattar en särskild förpliktelse till att omedelbart skrida till en utredning och ett öfvervägande af frågan om politisk rösträtt äfven för kvinnor.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa:

att Riksdagen, i sammanhang med afgörandet af den nu föreliggande frågan om införandet af allmän rösträtt för män, måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan om beredandet af rösträtt jämväl för kvinnor vid val till Riksdagens Andra Kammare samt därefter för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Stockholm den 12 april 1904.

Carl Lindhagen.

I ofvanstående yrkande instämma:

Ernst Beckman. Henrik Hedlund. Fridtjuv Berg. John Olsson. L. Gust. Broomé. Victor Moll. W. Johansson i Öija. Edvard Wavrinsky. Jakob Pettersson. J. E. Ericsson. Oskar Eklund. Magnus Höjer. Anders Sterner. S. J. Enander. Gerard De Geer. A. Thylander. Oskar Berg. P. Hörnstén. A. F. Broström. Henric Öhmgren. G. Kronlund. H. Pantzarhielm. S. H. Kvarnzelius. Paul Hellström. Carl Carlson Bonde. E. G. Åkerlind. J. G. Forsberg. M. F. Nyström. J. Persson. David Holmgren.

*

Som ett uttryck för kvinnornas varma intresse för den fråga som väckts genom hr Lindhagens motion, kommer med anledning därpå ett offentligt möte att anordnas i början af maj af Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm.

—*—

Yrkesskolor för kvinnor.

Förbundets byrå mottager, som bekant, dagligen »frågor» om snart sagdt allt mellan himmel och jord, ett glädjande faktum, emedan det visar i huru hög grad byrån åtnjuter allmänhetens förtroende. Vanligen äro ej frågorna af sådan art att de kunna hafva något intresse för utomstående, men en och annan gång händer motsatsen, hvilket ju kan sägas om den begäran, som byrån strax före jul förra året fick mottaga angående *kvinliga yrkesskolor*.

Frågan framställdes af sekreteraren i en komité, tillsatt af Stockholms stadsfullmäktige, för att utreda våra yrkesskolors förhållanden. Orsaken till att komitén vände sig till Förbundet för att erhålla upplysningar om de kvinliga yrkesskolorna berodde på, att i de officiella papperen hade man funnit alla behöfliga upplysningar angående manliga yrkesskolor, men ej något angående de kvinliga. Huru förklara detta? Jo, de kvinliga yrkesskolorna sakna som regel statsunderstöd, följaktligen har man ej någon anledning att omnämna dem i de officiella redogörelserna. För att nu erhålla de nödiga upplysningarna tillskref Förbundet en person i hvarje län — Förbundets ombud eller annan person, som kunde antagas intresserad af saken — med begäran om uppgifter.

Dessa gällde namn och adresser (vederbörande ville sedan själf förskaffa sig öfriga upplysningar) på hushållsskolor, väfskolor, handarbetsskolor, barnavårdskurser och konstindustriella skolor. Dessutom önskades angående skolkökskurser uppgift på huru de underhållas och för sykurser huruvida dylika i allmänhet äro anordnade vid skolorna. Tack vare mycket stort tillmötesgående från alla håll är nu det önskade materialet insamladt och ligger färdigt att bearbetas. På grund af uppgifternas allt för ojämba beskaffenhet är det omöjligt att af materialet, såsom det nu oarbetadt föreligger, draga några allt för säkra slutsatser. Men äfven om här nedan lämnade uppgifter måste gifvas med en viss reservation, torde de dock kunna lämna åtskilliga ganska intressanta detaljer om den kvinliga yrkesundervisningen i vårt land, och om huru de olika länen äro lottade — eller vanlottade — i detta afseende.

Bland de glädjande upplysningar man sålunda erhållit, må i främsta rummet nämnas att skolköksfrågan synes allt mera blifva beaktad; det finnes nu omkring 87 skolkök i vårt land. (Vid alla de uppgifter, som här lämnas är Stockholm ej inberäknadt). Malmöhus, Göteborgs och Östergötlands län äro på detta område de bäst lottade. Ambulatoriska skolkökskurser hafva varit eller äro anordnade i Örebro, Kopparbergs, Östergötlands och Hallands län. Dessa senare kurser underhållas i allmänhet af

landstingen, för öfrigt bekostas de än af kommunerna och än af privatpersoner, ofta af båda tillsammans. Af vanliga hushållsskolor finnas 37, och där stå Östergötlands och Göteborgs län främst. Väfskolornas antal är 48 och här ha Kopparbergs, Malmöhus och Värmlands län att uppvisa den högsta siffran. Endast 1 barnavårdskurs finnes, »Barnavärn» vid Lerum i Elfsborgs län nära Göteborg.

Frågan angående sykurer gällde, som sagdt, endast huruvida dylika allmänt förekomma vid skolorna, och svaret har från ej mindre än 5 län blifvit »ej allmänt».

Detta endast en liten axplockning ur det rika materialet. Men redan detta torde vara nog för att visa, huru många billiga önskingar, som ännu äro ouppfyllda, när det gäller yrkesskolor för kvinnor i vårt land. Särskildt beklagligt måste det anses, att sykurer vid skolorna ej förekomma öfverallt. Och visserligen är det glädjande, att det finnes 87 skolkökskurser, men huru otillräckligt detta antal är inses lätt, då man får veta att det finnes 4,989 folkskolor i vårt land. Att endast en enda barnavårdskurs finnes är ju också föga tillfredsställande, men då det ännu är så kort tid sedan man börjat inse behovet af sådana, har man knappast rättighet att förväna sig öfver denna brist.

De begärda uppgifterna omfattade ej trädgårds- och landbruksskolor, men om så varit fallet, skulle de kunna upplysningarna säkert ej haft att framvisa ett mer glädjande resultat. Ja, mycket och trofast arbete kräfvades innan den för vårt lands kvinnor lika väl som för dess män så viktiga frågan om yrkesundervisning kan anses löst på ett tillfredsställande sätt. Det är att hoppas att det arbete, som nu utföres af den af stadsfullmäktige tillsatta komitén, skall bringa saken till en lycklig och snar lösning.

Ett sändebud från Lappland.

I de dagliga tidningarna ha på sista tiden stått införda flera notiser angående lappflickan Elsa Laula, som nyligen besökt Stockholm för att värka för lapparnas sak. Ett meddelande om henne och hennes mission bör säkerligen ej häller saknas i Dagny, i synnerhet som det var Förbundets byrå, som var föremål för hennes första besök i Stockholm. Det var också byrån, som åt henne lyckades utvärka ett samtal med borgmästar Lindhagen, som sedan på allt sätt hjälpt henne med råd och dåd.

Hennes uppdrag gällde framför allt att söka utvärka rätt åt lappar att idka jordbruk på sina gamla »lapps katteland», men

äfven att utvärka en sänkning af skadeersättningskyldigheten ofvanför odlingsgränsen. Denna ersättningskyldighet trycker f. n. lapparna så hårdt, att den nära nog omöjliggör renskötseln, och då de ej håller äga rätt till att idka jordbruk, blir deras tillvaro mycket bekymmersam. Den direkta orsaken till att Elsa Laula nu kommit ner till hufvudstaden med officiellt uppdrag från sina stamfränder att värka för deras sak, var just ett skadeersättningsmål mellan en lapp och en nybyggare. Lappen blef därvid tappande part, och hans landsmän insågo nu, att något måste göras och göras snart för att förbättra de svåra förhållanden, under hvilka lapparna f. n. lefva och som år efter år blifva svårare allt eftersom de svenska nybyggarna tränga dem högre och högre upp åt fjällen. Och så blef Elsa Laula från Gardfjell, Dikkarnäs i Vilhelmina församling utsedd att föra sina landsmäns talan. Och man vågar nog med ganska stor säkerhet säga, att deras val fallit på en särdeles lämplig person. Elsa Laula besitter nämligen en stor sakkunskap i alla frågor, som röra lapparnas förhållanden, på samma gång som den lyckliga gåfvan att klart och tydligt kunna framlägga sina tankar. Hennes eget lifs bittra erfarenheter ha nog också tjänat som förberedelse till det värf, som hon nu på grund af sina landsmäns val utfört — vi skola hoppas till framgång för deras rättvisa sak.

Föreningsmeddelanden.

—————

Fredrika Bremer-Förbundets stipendier för år 1904

hafva utdelats på sätt som följer:

Från donationsfonden för kvinnor, som studera medicin: 500 kr. till med. kand. Matilda Freidenfelt, 400 kr. till med. fil. kand. Maria Ingelman.

Från Evelina Fahnehjelms stipendiefond: 350 kr. till lärarinnan vid Wallinska skolan Aurore Berggren, resestipendium för språkstudier.

Från Allmänna stipendiefonden: 400 kr. till Ester Boman för kurs vid högre lärarinneseminariet (Stockholms stip.); 400 kr. till Wilhelmina Wallin för kurs vid folkskolelärarinneseminariet (Örebro stip.); 300 kr. till fil. kand. Ingegärd Berg för universitetsstudier, fritt stip.; 300 kr. till Alfhild Bejbom för kurs vid folkskolelärarinneseminarium, Södermanlands stip.; 260 kr. till Alma Erikson för sjukvårdskurs, Västerbottens stip.; 260 kr. till Eleonora Bruno för kurs vid högre lärarinneseminariet, Skaraborgs stip.; 260 kr. till Alida Zätterberg för kurs vid folkskolelärarinneseminarium, Kopparbergs stip.; 225 kr. till Elisabeth Nyberg för sjukvårdskurs, Västmanlands stip.; 225 kr. till Inger Lund för kurs i hönsskötsel, Gotlands stip.; 225 kr. till Elsa Karlsson för kurs vid Tekniska skolan i Stockholm, Blekinge stip.; 200 kr. till fru Freja Grafström för kurs vid barnmorskeinstitutet, Västernorrlands stip.; 200 kr. till Thyra Rinman för ordnad kurs i barnvård, Östergötlands stip.; 200 kr. till Ingegerd Ström-

berg för kurs i trädgårdsodling, Göteborgs och Bohus stip.; 200 kr. till Astrid Borgenstierna för ordnad kurs i barnavård, Göteborgs och Bohus stip.; 200 kr. till Malin Cassberg för kurs vid folkskoleläraryrkesseminarium, Jämtlands stip.; 200 kr. till Hildur Ågren för kurs vid gymnastikinstitutet, Jämtlands stip.; 200 kr. till Sigrid Westrin för kurs vid seminariet i Karlstad, Värmlands stip.; 200 kr. till Svea Scherlin för sjukvårdskurs, Upsala stip.; 200 kr. till Elsa Hallgren för kurs i huslig ekonomi, Jönköpings stip.; 200 kr. till Nelly Arnell för sjukvårdskurs, Kristianstads stip.; 200 kr. till Werna Jungbeck för sjukvårdskurs, Malmöhus stip.

Af förekommen anledning blir Norrbottens stipendium: 325 kr. till elev vid barnmorskeinstitutet, utdelat vid en senare tidpunkt.

*

Stadsfullmäktigevalen. Förbundets byrå har äfven i år tjänstgjort såsom valbyrå under tiden för stadsfullmäktigevalen den 14—24 mars och har i denna egenskap haft att glädja sig åt talrika besök. I allmänhet ha dock ej valbyråerna i år varit så talrikt besökta som förra året, men detta behöfver ju ej betyda att kvinnorna mindre flitigt deltagit i valen, utan endast att de i år voro mera förtrogna med alla därtill hörande formaliteter och därför lättare kunnat undvara valbyråernas hjälp. Uträkning om huru många kvinnor, som i år begagnat sin valrätt pågår för närvarande.

*

Det sista föredraget före sommaren i Förbundets föreläsningkurs vid Liljeholmen, ägde rum i Liljeholmens skolhus torsdagen den 21 april kl. 8 e. m. då fröken Kerstin Hesselgren talade öfver ämnet: »Hemmets hygien».

*

Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtts styrelse samlas till årssammanträde i Göteborg 9—10 juni, hvarvid en del organisationsfrågor skola behandlas. I samband med årsmötet komma ett par offentliga möten att anordnas.

*

»**Akademiskt bildade kvinnors förening**», hvars syfte enligt den första paragrafen i stadgarna är »att arbeta för att åt akademiskt bildade kvinnor må tillerkännas rätt till de förmåner, som de af dem aflagda kompetensprofven enligt gällande lagar och författningar tillförsäkra män med samma kompetens», hade den 25 mars sitt konstituerande sammanträde. På nytt möte den 6 april antogs stadgar och valdes styrelse. Till medlemmar i denna styrelse utsågos doc. jur. dr Elsa Eschelsson, ordförande, fil. doktorerna Anna Ahlström och Lydia Wahlström, fil. kand. Eva von Bahr och praktiserande läkaren, dr Karolina Widerström. Suppleanter blefvo fil. lic. Hilma Borelius och med. och fil. kand. Anna Janson.

*
—

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Fredrika-Bremer-Förbundets

Byrå

54 Drottninggatan, kl. 11—4.

Upplýsningar lämnas angående *läroanstalter* och *arbetsområden* tillgängliga för kvinnor.

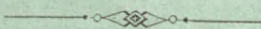
Anmälningar mottagas till inträde i förbundets *sjukkassa*.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Byrån mottager anmälningar af *nya medlemmar*.

Byrån mottager prenumeration å *tidskriften Dagny*.

Upplýsningar lämnas om kvinnans kommunala rättigheter, såsom angående rösträtt vid val af stadsfullmäktige, prester, skolråd, ledamöter [af fattigvårdsstyrelsen m. m.

Anmälan.

Dagny utkommer **1904** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.